

Багрянний Іван

Іван Багрянний (справжнє ім'я Іван Лозов'яга) народився в 1906 році в м. Охтирка Сумської області в родині муляра. Навчався в церковно-парафіяльній школі, потім — у вищій початковій. Працював учителем малювання, ілюстратором. Щоб «збагатитись враженнями» (за власним висловом), багато подорожував — побував на Донбасі, у Криму, на Кубані. Враження від цих поїздок відбилися вже в першій виданій друком збірці молодого письменника — «Чорні силуети. П'ять оповідань»: Багрянний змалював переважно безрадісні, сповнені безвиході картини тогочасного життя. Згодом він вступив до літературного об'єднання «Марс», де тісно спілкувався з видатними митцями — Валер'яном Підмогильним, Євгеном Плужником, Борисом Антоненком-Давидовичем, Григорієм Косинкою, Тодосем Осьмачкою та іншими, яких пізніше було репресовано владою. У цей період Іван Багрянний багато працював і друкувався в журналах «Глобус», «Всесвіт», «Життя і революція», «Червоний шлях», проте деякі його твори цензура забороняла.

У 1932 році письменника заарештували, звинувативши у контрреволюційній агітації. Він провів 11 місяців в одиночній камері, а потім був на три роки відправлений до спецпоселень на Далекий Схід. Та Багрянний втік із заслання, знову був заарештований і отримав новий термін. До рідної Охтирки він повернувся хворим і знесиленим. Під час Другої світової війни пристав до українського підпілля, а 1945 року емігрував до Німеччини. Був одним із засновників МУРу (Мистецький Український Рух), Української Революційної Демократичної партії (УРДП), газети «Українські вісті».

Іван Багрянний є автором повістей і п'єс «Маруся Богуславка», «Огненне коло», «Тигролови», «Морітурі», «Генерал», «Розгром», романів «Сад Гетсиманський», «Скелька», збірок поезій «До меж заказаних», «Золотий бумеранг», поем «Монголія», «Ave Maria», памфлету «Чому я не хочу повертатися до СССР?» тощо. Для дітей написав вірші «Інженер», «Рятуй мене, мамо!», «Експромти», пісню «Колискова», оповідання «До Ворскли, по рибу!», віршовані казки «Телефон», «Казка про лелек і Павлика-мандрівника».

Помер Іван Багрянний 1963 року в Німеччині.

ДО ВОРСКЛИ, ПО РИБУ!

Перлами й перламутром закосичилась, зацвіла земля. Відбиваючи сонце, ті блискітки перламутрові й ті мерехтливі перлини робили навколо себе веселки, і ті манюнькі веселки — безліч їх — наповнювали собою світ. Недавно пройшов дощ, громовий весняний дощ, і на всьому: на листках дерев, на квітах, на дахах, на дрютах, на лавутинках, поснованих у химерні кола, — на всьому ще мерехтіли краплі, веселкові діаманти, випромінюючи спектри. Краплі зривалися й, переливаючись на сонячнім промінні, летіли, падали на землю. А земля... Земля золотіла. Це був, власне, жовтий пісок, прибитий дощем, а тепер нагрітий і осяяний сонцем. Те сонце травневе зробило його золотим. Але це — по один бік, а по другий бік він був ліловий, а по тому піску ліловому бігали золоті сонячні зайчики, підхоплюючи діамантові перлини, що летіли ген з високих дерев униз.

Тая вуличка вузька — то був Силенків перевалок¹. А тією вуличкою йшли Максим і маленький Борис.

Вони йшли в луг, десь до Ворскли, по рибу. Максим ніс сак на плечі, а в руці — кошик із харчами й старою одежею... (Харчі вони поїдять, одяг намочать, а в кошик накидають риби, якщо наловлять.) А Борис тяг бовт, або хрокало, — довжелезний тонкий дрючок з розтрубом — волячим рогом — на кінці. Коли тим рогом садонуть в воду, вискакують рясні бульби й характерний звук, як свиняче «хро!». Через те й цілий цей інструмент зветься «хрокало». Риба полохається того «хро» й розбігається в усі боки, іноді потрапляючи у сак.

Отже, Борис тяг хрокало, а Максим ніс сак — таку снасть із ятерини, яка ставиться в воду, й заганяється в неї хрокалом риба. Обое були босоногі, гологолові, в старій-найстарішій одежі, яка тільки в них є (крім тієї, що вони поклали до кошика!), — такі собі ветхі штанці і сорочечки (бо ж по рибу!), ще й з дірками... щоб не було гаряче.

Вони собі шльопають босими ногами по піску й роздивляються на білий світ широко витріщеними очима — йдуть, не кваплячись. А той білий світ вбирає в себе очі. Малий Борис часом зупиняється і, задерши голову, довго дивиться на вершечок береста, звідки падають перли, і намагається таку перлину

¹ *Перевалок* — провулок; це слово побутує в містечку Охтирка Сумської області, де жив письменник.

ввіймати жменюю або ротом. Тоді Максим чекає на свого помічника й приятеля і нічого не каже — стоїть, дивиться й посміхається. Піймавши перлину, Борис доганяє батька, і вони йдуть далі, переступаючи через сонячних зайчиків, ідуть по золотому піску, так гарно прибитому дощем і помережаному сонцем, повз Силенків дім з повіриваними дверима й вікнами, повз сліпучозелену колонаду дерев, осяяних сонцем і оправлених у веселкові діаманти...

Вони йдуть вуличкою. А як вона кінчиться, вони вийдуть на величезну ярмаркову площу, залиту сліпучим сонцем, і підуть по ній навскоси, потім підуть через голі розпечені піски, через сині бори, через червону шелюжину, через духмяні килими чебрецеві...

— Батьку! — раптом каже Борис. — Ось дивись... — І зупиняється, щоб ліше висловити те, що прийшло йому в голову і так поширило його й без того великі очі. — Ось дивись...

І, дивлячись на росяну траву, на весь мерехтливий світ, декламує те, що йому прийшло в голову:

Росте травичка...
Капле водичка...
А по дорозі
Стрибає птичка...

— Га?..

І весь зашарюється. І дивиться променястими очима на батька, питається ними, чи не дуже вже дурне вийшло оце в нього. Максим посміхається про себе, а до сина звертається зовсім серйозно:

— Ну, та й що ж то за птичка? (По дорозі, справді, стрибає якась сіренька пташка, либонь, чечітка). — І що ж то за птичка? Чи не перепеличка?

— Ага!.. — зрадив Борис. — Мабуть, перепеличка! — І, подумавши, поставивши це слово в рядок, додекламував свій експромт¹:

А по дорозі стрибає птичка —
Маленька птичка-перепеличка!..

І аж зітхнув після такої dokonаної праці.

¹ *Експромт* — тобто придуманий без підготовки, на ходу.

— Ну, і що ж вона робить, та птичка? — знічев'я питає Максим.

Борис подумав і раптом відповів цілком серйозно:

— Сміється!

Від несподіванки Максим аж став. А потім ухопив русявого чубка в жменю й, торсаючи та голублячи його, зайшовся сміхом.

Сіренька «птичка» стрибала понереду них, а вони йшли за нею слідом, вірячи, що вона таки сміється. Максим спостерігав, як вона вистрибує радісно на сонячних зайчиках у перламутровій мерехкотняві, й думав:

«То, правда, не перепеличка, але яке то має значення. Вона може бути й перепеличкою. Головне не в тім. Головне в тім, що вона — сміється! От, брате!.. А сміється!.. Сміється...»

І сам промінився.

Це найгеніальніший вірш, будь-коли ним чутний і читаний. І це найбільша будь-коли чута правда. Сонячна, достеменна, реальна своїм ось таким мерехтливим, життєвим тембром, триумфуюча правда.

Сміється... Від переповненого серця... Від надміру щастя...

Побравшись за руки, вони йшли з перламутрової вулички на сліпучу, сонцем залиту ярмаркову площу. І пішли нею. Вони дивилися на буйний мерехтливий світ, вбираючи його в себе. І так, витріщавшись на той буйний світ очима, вони йшли, як по велетенській картині Врубеля, по золотій ярмарковій площі, занурюючи босі ноги в гарячий пісок до болю рідної, прекрасної, благословенної землі.

КАЗКА ПРО ЛЕЛЕК І ПАВЛИКА-МАНДРІВНИКА

I

Летіли лелеки
У краї далекі.
Мають крилечками
Помежи хмарками,
Ой, та й попід небесами.
Жили — не тужили —
З Павликом дружили.
Самі полетіли,